

Л. В. Мелех

Львівський державний університет внутрішніх справ,
канд. юрид. наук, доц.,
доцент кафедри господарсько-правових дисциплін

К. І. Круць

Львівський державний університет внутрішніх справ,
студ. 4-го курсу

САНАЦІЯ БОРЖНИКА ЯК СУДОВА ПРОЦЕДУРА У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

© Мелех Л. В., Круць К. І., 2015

Досліджено сутність відновлення неплатоспроможності боржника як системи заходів, що проводяться з метою запобігання факту визнання боржника банкрутом та безпосередньо його ліквідації під час провадження у справі про банкрутство. Спрямованість судової процедури полягає в оздоровленні фінансово-господарського становища боржника, задоволенні в повному обсязі або частково вимог кредиторів через реструктуризацію підприємства, боргів і активів та/або зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Ключові слова: санація, банкрутство, боржник, кредитор, офіційне оприлюднення, неплатоспроможність, керуючий санацією (арбітражний керуючий), ліквідаційна процедура.

Л. В. Мелех, К. І. Круць

САНАЦИИ ДОЛЖНИКА КАК СУДЕБНАЯ ПРОЦЕДУРА ПО ДЕЛУ О БАНКРОТСТВЕ

Исследовано сущность восстановления неплатежеспособности должника как системы мероприятий, проводимых с целью предотвращения факта признания должника банкрутом и непосредственно его ликвидации в ходе производства по делу о банкрутстве. Направленность судебной процедуры заключается в оздоровлении финансово-хозяйственного положения должника, удовлетворении в полном объеме или частично требований кредиторов путем реструктуризации предприятия, долгов и активов и/или изменения организационно-правовой и производственной структуры должника.

Ключевые слова: санация, банкрутство, должник, кредитор, официальное обнаружение, неплатежеспособность, управляющий санацией (арбитражный управляющий), ликвидационная процедура.

L. V. Melekh, K. I. Kruts

REMEDICATION OF THE DEBTOR AS LEGAL PROCEEDINGS IN BANKRUPTCY

The article studies the nature of the debtor's insolvency as the recovery of measures undertaken to prevent the fact of bankruptcy and immediately eliminate it during the proceedings in the bankruptcy case. The focus of the judicial procedure is in improving financial-economic situation of the debtor, the satisfaction in full or in part, the claims of creditors by restructuring the company, debts and assets and / or changes in the legal and production structure of the debtor.

Key words: reorganization, bankruptcy, debtor, creditor, official publication, insolvency, rehabilitation manager (trustee in bankruptcy), liquidation procedure.

Постановка проблеми. Успішне та своєчасне виявлення стану неплатоспроможності боржника та його всебічний аналіз дозволяють провести систему заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство. Така система заходів допомагає запобігти визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, її спрямованість полягає в оздоровленні фінансово-господарського становища боржника, а також задоволенні в повному обсязі або частково вимог кредиторів через реструктуризацію підприємства, боргів і активів та/або зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження санації боржника як судової процедури у справі про банкрутство становлять праці таких авторів: О. В. Андрєєва, О. М. Вінник, О. В. Старцева, Г. В. Смолин, О. Петрова, О. В. Чешковська, І. А. Бутирська. Разом з цим, високо оцінюючи результати досліджень зазначених фахівців, відзначимо, що наукових досліджень стосовно санації як судової процедури у справі про банкрутство поки недостатньо. Тому підкреслимо об'єктивну необхідність подальшого поглиблення науково-методичних підходів до удосконалення механізму визначення ефективності санації боржника.

Формулювання цілей. Метою цієї наукової статті є дослідження і виявлення стану неплатоспроможності боржника та його всебічний аналіз.

З огляду на поставлену мету сформульовано такі дослідницькі завдання:

- дослідження порядку введення процедури санації та її правових наслідків;
- розкриття особливостей призначення керуючого санацією, його прав та обов'язків щодо організації здійснення процедури санації;
- виявлення стану невиконання або очевидності неможливості виконання плану санації боржника.

Виклад основних положень. Серед судових процедур, що застосовуються до боржника згідно із законодавством, центральне місце займає санація боржника. Під санацією, відповідно до ч. 1 ст. 28 Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” (далі – Закон про банкрутство), слід розуміти систему заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямовану на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника [1, с. 301].

Обов'язковим учасником провадження у справі про банкрутство є боржник – один із ключових суб'єктів права неспроможності. Поняття “боржник” широко використовується у різних галузях та інститутах права.

Так, боржник у зобов'язальних правовідносинах – це пасивна сторона зобов'язального правовідношення, на яку покладається обов'язок здійснити на користь другої сторони (кредитора) певну дію (передати майно, виконати роботу, надати послугу, сплатити гроші тощо) або утриматися від певної дії. У виконавчому провадженні боржником є фізична або юридична особа, визначена виконавчим документом. Якщо боржник у зобов'язанні та виконавчому провадженні не виконує своїх обов'язків, то він може, за певних умов, стати боржником у справі про банкрутство. Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону про банкрутство боржник – суб'єкт підприємницької діяльності (юридична або фізична особа – підприємець), неспроможний виконати протягом трьох місяців свої грошові зобов'язання після настання встановленого строку їх виконання, які підтверджені судовим рішенням, що набрало законної сили, та постановою про відкриття виконавчого провадження, якщо інше не передбачено цим Законом [2, с. 65].

На стадії санації обсяг прав боржника помітно звужується за рахунок розширення прав арбітражного керуючого: керуючому санацією надається право укладати від імені боржника мирову угоду, цивільно-правові, трудові та інші правочини, розпоряджатися майном боржника відповідно до плану санації та з урахуванням обмежень, передбачених законодавством. При цьому власник

майна боржника не має права обмежувати повноваження керуючого санацією щодо розпорядження майном боржника [2, с. 66].

Процедура санації вводиться ухвалою господарського суду за клопотанням комітету кредиторів у строк, що не перевищує строку дії процедури розпорядження майном, терміном до 12 місяців, який може бути продовжений ще до шести місяців або скорочений за клопотанням комітету кредиторів, керуючого санацією або інвесторів [3, с. 465].

Офіційне оприлюднення повідомлення про введення процедури санації здійснюється на офіційному веб-сайті Вишого господарського суду України в мережі Інтернет. Таке повідомлення містить характеристики і тип виробництва боржника, суми кредиторської заборгованості, строк подавання заяв інвесторами, який не може перевищувати двох місяців, тощо.

Введення процедури санації має певні правові наслідки: а) керівник боржника звільняється з посади у порядку, визначеному законодавством; б) управління боржником переходить до керуючого санацією; в) зупиняються повноваження органів управління боржника – повноваження органів управління передаються керуючому санацією, за винятком повноважень, передбачених планом санації [1, с. 301].

Органи управління боржника протягом трьох днів з дня прийняття рішення про санацію та призначення керуючого санацією зобов'язані забезпечити передавання керуючому санацією бухгалтерської та іншої документації боржника, печаток і штампів, матеріальних та інших цінностей [4, с. 256].

Арешт на майно боржника та інші обмеження його дій щодо розпорядження майном можуть бути накладені лише у межах процедури санації та в разі, якщо вони не перешкоджають виконанню плану санації та не суперечать інтересам конкурсних кредиторів. Для управління та керування санацією боржника ухвалою господарського суду призначається керуючий санацією. Керуючий санацією – це фізична особа, яка згідно з рішенням господарського суду організовує здійснення процедури санації боржника і має визначені права: звертатися до господарського суду в передбачених законодавством та ГПК України випадках; розпоряджатися майном боржника відповідно до плану санації та з урахуванням обмежень, передбачених законодавством; укладати від імені боржника мирову угоду, цивільно-правові, трудові та інші правочини (договори); подавати заяви про визнання правочинів (договорів), укладених боржником, недійсними.

Керуючий санацією зобов'язаний: відкрити спеціальний рахунок для проведення санації та розрахунків з кредиторами, розробити та подати до суду у випадках, передбачених законодавством, план санації, погоджений з комітетом кредиторів, розглядати вимоги кредиторів щодо зобов'язань боржника, які виникли після порушення справи про банкрутство в процедурі розпорядження майном боржника та санації, заявляти в установленому порядку заперечення щодо заявлених до боржника вимог кредиторів за зобов'язаннями, які виникли після порушення справи про банкрутство, повідомляти у десятиденний строк з дня винесення господарським судом відповідної ухвали орган, уповноважений управляти державним майном, про своє призначення, затвердження мирової угоди, закінчення виконання плану санації, звільнення від обов'язків, забезпечувати визначення початкової вартості майна, проводячи незалежну оцінку в разі відчуження майна у процедурі санації в порядку, встановленому законодавством про оцінку майна, майнові права та професійну оцінювальну діяльність; надавати господарському суду на його вимогу інформацію про здійснення плану санації; реалізувати інші передбачені законодавством повноваження [1, с. 302–303].

Ч. 1 ст. 29 ЗУ “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” встановлює, що протягом трьох місяців з дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією у випадках, передбачених цим Законом, зобов'язаний подати суду розроблений та схвалений комітетом кредиторів план санації боржника [5].

Нова редакція Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” вже діє декілька років, однак досі викликають жваві дискусії проблемні питання, пов'язані з певними процедурами. Так, механізм санації, прописаний у законодавстві, видається неповним та далеким від ідеалу.

Вирішити питання про вихід зі скрутної ситуації боржник і кредитори можуть самостійно. Для цього необхідно лише скласти та затвердити план санації боржника, однак санація є дієвим методом лише в тому разі, якщо є інвестори або інші додаткові джерела надходження грошових

коштів, за рахунок яких можливий повний розрахунок з кредиторами. По суті, і законодавець, і господарський суд надає право вибору останнім самостійно визначитися з деталями санації та не встановлює істотних обмежень, а також не перевіряє нюанси фінансового оздоровлення.

Базовий принцип полягає в тому, що план санації повинні погодити кредитори, заборгованість перед якими перевищує половину загальної заборгованості боржника. План санації також обов'язково необхідно узгодити зі всіма забезпеченими кредиторами, адже в іншому випадку його не затвердить господарський суд.

План санації приймається на зборах кредиторів простою більшістю голосів, присутніми на них повинні бути 2/3 кредиторів.

На практиці виникають багато проблемних питань, зокрема відмова арбітражного керуючого від кредитних договорів та збільшення статутного капіталу боржника [9, с. 72].

План санації вважається схваленим, якщо він підтриманий на засіданні комітету кредиторів більш як половиною голосів кредиторів – членів комітету кредиторів. План санації може містити умови про: виконання зобов'язань боржника третіми особами; задоволення вимог кредиторів іншим способом, що не суперечить законодавству; відшкодування коштів, витрачених на проведення зборів акціонерів та (або) засідань органів управління боржника. У разі наявності інвесторів план санації розробляється за участю інвесторів, які підписують його [1, с. 304].

План санації повинен містити такі заходи, які спрямовані на відновлення платоспроможності боржника: реструктуризація підприємства та/або перепрофілювання виробництва, закриття нерентабельних виробництв, відтермінування та/або розтермінування платежів або списання частини боргів, у результаті чого укладається мирова угода, відчуження майна та погашення зобов'язань боржника шляхом заміщення активів, звільнення працівників боржника, які не можуть бути задіяні в процесі виконання плану санації, одержання кредиту для виплати вихідної допомоги працівникам боржника, які звільняються згідно з планом санації, що відшкодовується відповідно до вимог чинного законодавства позачергово за рахунок продажу майна боржника та інші способи відновлення платоспроможності боржника [5].

Господарський суд затверджує схвалений та погоджений план санації боржника, про що виноситься ухвала [7, с. 340].

Ухвала господарського суду про введення процедури санації та призначення керуючого санацією набирає чинності з дня її винесення.

Якщо протягом шести місяців з дня винесення ухвали про санацію в господарський суд не буде подано плану санації боржника, господарський суд має право прийняти рішення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури відповідно до законодавства. За 15 днів до закінчення терміну санації, а також за наявності підстав для дострокового її припинення керуючий санацією зобов'язаний надати комітету кредиторів письмовий звіт та повідомити їх про час і місце проведення засідання комітету кредиторів [7, с. 340].

Звіт керуючого санацією повинен розглянути комітет кредиторів не пізніше ніж через десять днів від дати його надходження та не пізніше від закінчення строку процедури санації. За наслідками розгляду звіту керуючого санацією комітет кредиторів приймає рішення про звернення до господарського суду з клопотанням щодо: припинення процедури санації у зв'язку із виконанням плану санації та відновленням платоспроможності боржника; продовження встановленого строку процедури санації; припинення процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури; припинення процедури санації та укладення мирової угоди [7, с. 341].

Звіт керуючого, розглянутий зборами, та протокол засідання комітету кредиторів подаються до господарського суду не пізніше ніж 5 днів від дня засідання комітету кредиторів разом з реєстром вимог кредиторів і, за наявності, скарги кредиторів, які голосували проти прийнятого комітетом кредиторів рішення або не брали участі в голосуванні. Про затвердження звіту керуючого санацією або про відмову в затвердженні зазначеного звіту чи про продовження санації, або про затвердження мирової угоди виносять ухвалу, яка може бути оскаржена у встановленому порядку. Якщо розрахунки з кредиторами не проведено у строки, передбачені планом санації, господарський суд у разі відсутності клопотання комітету кредиторів про продовження термінів, передбачених планом санації, і внесення відповідних змін до плану санації визнає боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру [7, с. 341–342].

У випадку введення ліквідаційної процедури всі функції з управління та розпорядження майном банкрута повністю переходять до ліквідатора. Боржник стає нездатним сам учиняти хоч якісь юридично значущі дії стосовно не тільки свого майна, але і взагалі всіх об'єктів цивільного права [8, с. 142].

Єдине, на що залишається самостійне право у боржника, – це процесуальне право на оскарження ухвал та постанов господарського суду.

Ліквідаційна процедура застосовується тільки у випадках визнання боржника банкрутом і є припиненням діяльності суб'єкта господарської діяльності з метою здійснення заходів щодо задоволення визнаних судом вимог кредиторів у порядку, визначеному Законом про банкрутство. Фактичною підставою для застосування цієї процедури є визнана господарським судом нездатність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів. Ліквідацію як судову процедуру банкрутства проводять у межах встановленого законом строку ліквідатор або спеціальний орган – ліквідаційна комісія [9].

Висновки. Своєчасне виявлення стану неплатоспроможності боржника та його всебічний аналіз дозволяють провести систему заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, яка спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів через реструктуризацію підприємства, боргів і активів та/або зміну організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Обов'язковим учасником провадження у справі про банкрутство є боржник – один із ключових суб'єктів права неспроможності.

Процедура санації вводиться ухвалою господарського суду за клопотанням комітету кредиторів у строк, що не перевищує строку дії процедури розпорядження майном, терміном до 12 місяців, який може бути продовжений ще до шести місяців або скорочений за клопотанням комітету кредиторів, керуючого санацією або інвесторів.

Протягом трьох місяців з дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією у випадках, передбачених цим Законом, зобов'язаний подати суду розроблений та схвалений комітетом кредиторів план санації боржника. План санації повинен містити такі заходи, які спрямовані на відновлення платоспроможності боржника.

У разі невиконання плану санації боржника або якщо стає очевидним, що виконання плану санації боржника не приведе до відновлення його платоспроможності, процедура банкрутства здійснюється відповідно до законодавства, про що господарський суд виносить ухвалу.

1. Андрєєва О. Б. *Господарське право України: підручник. ч. 1* / О. Б. Андрєєва, Ю. М. Жорнокуй, О. П. Гетманець. – Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. – 340 с. 2. Бутирська І. А. *Правове становище боржника у справі про банкрутство* / І. А. Бутирська // *Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. Вип. 682: Правознавство.* – Чернівці: ЧНУ, 2013. – 144 с. 3. Вінник О. М. *Господарське право України: навчальний посібник* / О. М. Вінник – К.: Правова єдність, 2009. – 766 с. 4. Старцева О. В. *Підприємницьке право: підручник* / О. В. Старцева. 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Істина, 2005. – 600 с. 5. *Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ (із змінами і доповненнями)* // *Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/page_6_6*. 6. Петрова О. *Банкрутство за новими правилами: процедура санації боржника* / О. Петрова // *Аудитор України.* – 2014. – № 12. – С. 72– 75. 7. Смолин Г. В. *Господарське право України. Загальна частина: навч. посіб.* / Г. В. Смолин. – 3-тє вид., переробл. та доп. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 552 с. 8. Чешковська О. В. *Правоздатність неспроможної юридичної особи* / О. В. Чешковська // *Правове становище боржника у справі про банкрутство Науковий вісник Чернівецького ун-ту. 2013. Випуск 682. Правознавство. 69* // *Санація та банкрутство.* – 2006. – № 1. – С. 141–143. 9. *Науково-практичний коментар Господарського кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://meگو.info/taxonomy/term/1>* - 2009.